

Μάθημα 41ο

Τό δένδρο τῆς ζωῆς.

Τήν περασμένη φορά, στό τελευταῖο μας μάθημα, εἶδαμε, παιδιά, τί ἦταν τό δένδρο τῆς γνώσεως καλοῦ καί πονηροῦ. Καί ὅτι αὐτή ἡ γνώση θά ἐρχόταν στούς πρωτοπλάστους τόν κατάλληλο καιρό γι' αὐτούς. Ἀλλά ἐπειδή ἔκαναν ἄκαιρη χρήση, ἐπόμενο ἦταν νά πάθουν ὅ,τι ἔπαθαν.

Φυσικά, τό κύριο σημεῖο τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων, ὅπως θά δοῦμε στή συνέχεια, ἦταν ἡ αὐτονομία, ἦταν ἡ παρακοή, πού ἔκαναν ἐξαιτίας τῆς αὐτονομίας τους. Ἦθελαν δηλαδή νά ἔχουν μία χειραφέτηση ἀπό τόν Θεό· δέν ἤθελαν νά εἶναι κάτω ἀπό τήν πρόνοια, τήν διακυβέρνηση καί τή φροντίδα τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι ἐκεῖνο πού δυστυχῶς παρουσιάζεται πάντοτε στόν ἄνθρωπο, ιδίως στόν νέο ἄνθρωπο. Αὐτό, τό προπατορικό ἁμάρτημα, πραγματικά κυλᾷ μέσα στούς ἀνθρώπους. Κι ἐνῶ κατηγοροῦμε τούς πρωτοπλάστους καί ἀποροῦμε, μά πῶς δέν τό ἀντιλήφθηκαν ὅτι ἦταν ἁμάρτημα; ὅμως κι ἐμεῖς τό ἐπαναλαμβάνουμε. Θά τό δοῦμε ὅμως ἀργότερα αὐτό, ὅταν θά ἔχει σημειωθεῖ ἡ πτώση τῶν πρωτοπλάστων.

Τώρα θά πρέπει νά δοῦμε τί ἦταν τό δένδρο τῆς ζωῆς.

Ἡ Ἁγία Γραφή λέει ὅτι ὁ Θεός φύτεψε στό μέσον τοῦ Παραδείσου τό δένδρο τῆς ζωῆς καί τό δένδρο τῆς γνώσεως καλοῦ καί πονηροῦ. Τί ἦταν λοιπόν αὐτό τό δένδρο τῆς ζωῆς;

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός λέει: «Ξύλον μὲν ζωῆς τὴν ἐκ πάντων τῶν αἰσθητῶν ἐγγινομένην θειοτέραν ἔννοιαν, καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἀπάντων γενεσιουργόν τε, καὶ δημιουργὸν καὶ αἷτιον ἀναγωγὴν... μόνην τε τοῦ καλοῦ φέρων τὴν μέθεξιν... Διὰ πάντων, οἶμαι, τῶν κτισμάτων ἐπ' ἐμὲ τὸν ποιητὴν ἀναβιβασθητι, λέγων, καὶ ἓνα καρπὸν ἐκ πάντων κάρπωσαι, ἐμὲ τὴν ὄντως ζωὴν... Οὕτω γὰρ ἔση ἀθάνατος.»¹.

Δηλαδή: Ὡς ξύλον ζωῆς, λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, πρέπει νά ἐννοήσουμε τὴ βαθύτερη περὶ τοῦ Θεοῦ ἔννοια, πού δημιουργεῖται μέσα μας, ἀπ' ὅλα τὰ αἰσθητά, καὶ τὴν ἀναγωγὴ διὰ μέσου αὐτῶν πρὸς τὸν ποιητὴ καὶ δημιουργό καὶ αἷτιον ὅλων τῶν ὄντων. Καί ὅτι ὁ μοναδικὸς καρπός, τὸν ὁποῖο τελικά ὁ ἄνθρωπος θά ἐπιθυμοῦσε νά καρπωθεῖ, πέρα καί πάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς τοῦ Παραδείσου, θά ἦταν αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ Ὅποιος δίνει τὴν πραγματικὴ ζωή. «καὶ ἓνα καρπὸν ἐκ πάντων κάρπωσαι» λέει· ἓναν καρπὸ θά καρπώσεις ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς, «ἐμὲ τὴν ὄντως ζωὴν», ἐμένα τὴν πραγματικὴ ζωή· «οὕτω γὰρ ἔση ἀθάνατος», γιατί ἔτσι πραγματικά θά γίνεις ἀθάνατος.

1. Ἐκδοσις ἀκριβοῦς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, *Περὶ Παραδείσου*, κεφ. ΚΕ', PG 94, 917BC.

Δηλαδή, θά λέγαμε ὅτι τό δένδρο αὐτό, ὅπως καί τό ἄλλο τό δένδρο, τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καί τοῦ πονηροῦ, δέν εἶχε τίποτε θαυματουργικές ιδιότητες· ἦταν κοινό δένδρο. Τό ἀκούσατε; τό ὑπογραμμίζω· ἦταν κοινό δένδρο· δέν εἶχε κάτι τό ἰδιαίτερο. Ὅπως λοιπόν τό ἕνα δένδρο δέν εἶχε κάτι τό δηλητηριῶδες, ὥστε νά πάθουν κακό, νά πεθάνουν (καί φυσικά ὁ Ἀδάμ δέν πέθανε ἀμέσως τρώγοντας τόν καρπό· θά τό δοῦμε αὐτό· διότι ὁ Θεός εἶπε *τήν ἡμέρα πού θά φᾶτε θά πεθάνετε*, ἀλλά δέν πέθαναν· καί θά δοῦμε τί εἶναι αὐτός ὁ θάνατος), ἔτσι κι ἐδῶ, δέν εἶναι ὅτι ὁ καρπός αὐτός εἶχε μέσα κάτι πού νά παρεῖχε τή ζωή. Δέν ἦταν περιεκτικός ζωῆς· ὅχι· ἦταν κοινός καρπός ἑνός δένδρου.

Τότε ποῦ ἦταν ἡ ζωή; Μᾶς τό λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, καί σᾶς τό ἐξηγήσα. Ὅπως ἐκεῖ μέ τήν παρακοή μπῆκε ὁ θάνατος, ἔτσι ἐδῶ μέ τήν ὑπακοή θά ἔμπαινε ἡ ζωή. Τό πρῶτο λοιπόν εἶναι ἡ ὑπακοή.²

Ὑστερα ὁ Ἀδάμ, μέ τήν ὑπακοή πού θά ἔκανε, θά εἶχε μία ἀναγωγή. Αὐτή ἡ ἀναγωγή εἶναι πολύ σπουδαία. Ποιά εἶναι αὐτή ἡ ἀναγωγή; ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διά τῶν κτισμάτων, θά μπορούσε νά φθάσει πρὸς τόν Δημιουργό, ὁ Ὅποιος εἶναι ὁ μοναδικός καρπός ζωῆς. Τό ὅτι εἶναι ὁ μοναδικός καρπός ζωῆς, θά τό δοῦμε στή συνέχεια τοῦ μαθήματός μας. Ἀλλά τώρα θά δοῦμε τήν ἀντίθετη ὅψη, διαβάζοντας τό 1ο κεφάλαιο τῆς *Πρός Ρωμαίους* ἐπιστολῆς.

2. Ἐπίσης βλ. ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἑκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, κεφ. 25b, 9-10: «Ἔδει οὖν τὸν Ἀδὰμ διὰ τῆς ἀδιακρίτου ὑπακοῆς ἐνωθῆναι Θεῷ καὶ πλουτηῖσαι τῇ ἐνώσει τὴν θέωσιν ἐν καιρῷ, ὅτε ὁ φύσει Θεὸς ἠδύοκει, καὶ πάντων τὴν ἀληθῆ γινῶσίν τε καὶ διάκρισιν καὶ τὴν ἀπέραντον ζωὴν.».

Ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει ὅτι ὁ Θεός γίνεται γνωστός διὰ τῶν δημιουργημάτων Του. Ἀλλά οἱ ἄνθρωποι δέν θέλησαν νά γνωρίσουν τόν Θεό διὰ μέσου τῆς δημιουργίας Του, γιατί ἀμαυρώθηκε ἡ νόησή τους. Τά πάθη σκότισαν τό μυαλό τους σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε ἔκαναν σύγχυση –προσέξτε αὐτό τό σημεῖο– μεταξύ Κτίστου καί κτισμάτων. Καί ἀντί νά δοῦν διὰ τῶν κτισμάτων τόν Κτίστη, ἔμειναν στά κτίσματα, καί λάτρεψαν αὐτά ἀντί γι' Αὐτόν.

Ἀκοῦστε ἓνα παράδειγμα, πού εἶναι μάλιστα βασικό καί θεμελιῶδες· εἶναι γιά τόν ἥλιο. Ὁ ἥλιος εἶναι ἓνα σῶμα διάπυρο. Βέβαια δέν μπορούμε νά ποῦμε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γνώριζαν ἀκριβῶς τί εἶναι ὁ ἥλιος, ἀλλά δέν εἶναι καί πολύ δύσκολο νά σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι ὁ ἥλιος δέν μπορεῖ νά εἶναι θεός, ἀπλούστατα γιατί ὁ ἥλιος παρέχει μία θερμότητα, εἶναι ἓνα διάπυρο σῶμα, εἶναι μιά φωτιά· μιά φωτιά μάλιστα σέ χιλιάδες βαθμούς.

Ἔτσι, θά ἔπρεπε οἱ ἄνθρωποι νά ποῦν: *Αὐτό τό πράγμα, αὐτό τό ἀντικείμενο πού λέγεται ἥλιος, ποιός τό ἔφτιαξε;* Ἐκεῖνος πού τό ἔφτιαξε πρέπει νά εἶναι πολύ ἀνώτερος ἀπό τόν ἥλιο. Καί ἔτσι, διὰ τοῦ ἡλίου, διὰ τοῦ κτίσματος, νά ἀναχθοῦν, νά ἀνεβοῦν στόν Δημιουργό.

Ἀλλά τί ἔκαναν; Εἶπαν ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι θεός!... γιατί –ὅπως τόν βλέπουμε νά μεσουρανεῖ, ιδίως κατά τό θερινό ἡλιοστάσιο, πού ἔχουμε πολλή ἡλιοφάνεια καί ὁ ἥλιος εἶναι ψηλά, στό βορειότερο σημεῖο τοῦ οὐρανοῦ– τότε ἔχουμε πολλή καρποφορία πάνω στή γῆ. Ὡστε λοιπόν ἐκεῖνος πού παρέχει τή ζωή ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ὁ ἥλιος· ἐλάτε λοιπόν νά τόν λατρεύσουμε!...

Θά σᾶς ἔλεγα πῶς ὅλες οἱ εἰδωλολατρικές θρησκείες ἔχουν ὡς κεντρική λατρεία τόν ἥλιο. Ὅλες. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες λατρέψαμε τόν ἥλιο στό πρόσωπο τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος.

Βεβαίως δέν εἶναι μόνο ὁ ἥλιος· εἶναι καί ἡ γῆ, ἡ ὁποία γονιμοποιεῖται ἀπό τόν ἥλιο.

Καί δέν εἶναι χωρίς σημασία τό ὅτι ὁ ἥλιος φέρεται μέ ἀρσενικό ὄνομα καί ἡ γῆ φέρεται μέ θηλυκό ὄνομα. Δέν εἶναι χωρίς σημασία ὅτι ὁ Ἀπόλλων εἶναι ἀρσενικοῦ γένους καί ἡ Δήμητρα εἶναι θηλυκοῦ γένους. Ἀκριβῶς ἀντίστοιχο εἶναι στήν Αἴγυπτο. Εἶναι ὁ Ὅσιρις, πού ἀντιστοιχεῖ μέ τόν δικό μας τόν Ἀπόλλωνα, τόν Ἥλιο, καί ἡ Ἴσις, πού ἀντιστοιχεῖ μέ τή δική μας τή Δήμητρα, πού εἶναι ἡ θεά Γῆ. Καί τώρα ὁ Ἥλιος γονιμοποιεῖ τή Γῆ· δηλαδή εἶναι ἓνα ζεῦγος. Οἱ ἄνθρωποι ἔβλεπαν τή γονιμότητα πάντοτε στή σύμπλεξη ἑνός ζεύγους, ἔστω καί ἂν αὐτό λέγεται Ἥλιος καί Γῆ. Ἄρα γι' αὐτούς αὐτό ἦταν ἡ θεότητα. Καί λάτρεψαν τόν ἥλιο καί λάτρεψαν τή γῆ!...

Εἶναι δέ χαρακτηριστικό τό ὄραμα πού ἔδειξε ὁ Θεός στόν προφήτη Ἰεζεκιήλ, ὅταν ἦταν στή Βαβυλώνα, γιά τό τί λατρεύουν στή Ἱεροσόλυμα οἱ ἄρχοντες! Καί ἀφοῦ τοῦ ἔδειξε πολλά ἐκεῖ, πῶς θυμιάζουν τά εἰδωλολατρικά σύμβολα καί λοιπά, τοῦ ἔδειξε καί τούς ἄρχοντες νά ἔχουν τά ὀπίσθιά τους πρὸς τόν ναό τοῦ Σολομῶντος, νά κοιτάζουν τόν ἥλιο καί νά τόν λατρεύουν (εἶναι μία ἀπό τίς ὁράσεις καί αὐτή). *Υἱέ ἀνθρώπου, λέει ὁ Θεός στόν προφήτη, βλέπεις;... βλέπεις τί κάνουν;...*³

3. Βλ. Ἰεζ. 8, 8-18.

Ὁργίζεται ὁ Θεός, γιατί ὁ ἄνθρωπος δέν κατάφε-
ρε νά κάνει αὐτήν τήν ἀναγωγή, ν' ἀνεβῇ ἀπό τά κτί-
σματα πρὸς τόν Δημιουργό. Γιατί; διότι δοκίμασε ἀπό
τόν καρπὸ τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ,
καὶ ἔπεσε.

Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τό δένδρο τῆς ζωῆς; Νά φθάσει
ὁ ἄνθρωπος νά γνωρίσει τόν Δημιουργό του. Καὶ τότε
θά ἔχει τήν μέθεξιν. *Μέθεξις* εἶναι ἀπὸ τό ρῆμα *μετέ-
χω*. Ὅπως θά ξέρετε, στὸν μέλλοντα τό ρῆμα *ἔχω* γίνε-
ται *ἔξω* καὶ παίρνει δασεῖα. (Ἄρα χρειάζεται ἡ δασεῖα
νά τὴν ξέρουμε... χρειάζεται!) Ἔτσι λοιπὸν ἡ πρόθεση
μετά γίνεται μεθ- καὶ λέμε *μέθεξις*. Ὅχι *μέτεξις*, ἀλλὰ
μέθεξις, πού σημαίνει μετοχή. Δηλαδή ὁ ἄνθρωπος θά
εἶχε μέθεξη μέ τόν Θεό, μετοχή μέ τόν Θεό, καὶ ἔτσι
θά εἶχε τή ζωή, τήν αἰώνια ζωή.⁴

Αὐτήν τή μέθεξη τήν ἔχασε ὀριστικά ὁ ἄνθρωπος;
Ὅχι· θά τό δεῖτε στή συνέχεια, καὶ θά καταλάβετε κα-
λύτερα τί σημαίνει δένδρον τῆς ζωῆς. Ἐγὼ ἀπλῶς σᾶς
ἔκανα μιά ἀνάλυση, μέ βάση ἐκεῖνα πού μᾶς λέει ὁ ἁ-
γιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

4. Βλ. ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδό-
ξου Πίστεως*, κεφ. 25b, 1: «ξύλον μὲν ζωῆς ἡ μετοχή τοῦ Θεοῦ». Ὅπως παρατηροῦν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ εἰδικότε-
ρα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ Θεός εἶναι καὶ παραμένει
κατὰ τὴν οὐσίαν Του ὑπερβατικός καὶ ἀμέθεκτος· οὔτε οἱ ἄν-
θρωποι οὔτε οἱ ἄγγελοι δύνανται νά γνωρίσουν τὴν οὐσίαν Του
ἢ νά μεθεξουν αὐτῆς. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ Θεός διατηρεῖ τὴν
πραγματικὴν καὶ ἄμεσον σχέσιν μετὰ τοῦ κόσμου διὰ τῆς φυσι-
κῆς Του ἐνεργείας, ἡ ὁποία, ὡς ἀπαύγασμα τῆς ἀκτίστου θείας
οὐσίας, εἶναι ἐπίσης ἄκτιστος. (Γεωργίου Μαντζαρίδου, *Ἡ περὶ
θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ*,
Θεσσαλονίκη 1963, σ. 103).

Τό εὐτύχημα εἶναι ὅτι ὅταν ὁ Ἀδάμ παρέβη τελικά τὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ –γιατί τώρα ἐξετάζουμε τὰ δύο δένδρα μόνα τους– καί οἱ πρωτόπλαστοι ἐκδιώχθηκαν τοῦ Παραδείσου, ὁ Θεός ἔδωσε ἐντολή νά κλειστεῖ ὁ δρόμος πρὸς τό δένδρο τῆς ζωῆς –θά δοῦμε τί εἶναι αὐτός ὁ δρόμος– γιά νά μήν ἀπλώσει τό χέρι του ὁ Ἀδάμ καί φάει, καί τό κακό γίνεται ἀθάνατο. Ποιό κακό; Τό κακό πού ἤδη ἔγινε· τῆς ἀποστασίας, τῆς αὐτονομίας, τῆς παρακοῆς. Γιατί, ἀλλιῶς, ὁ ἄνθρωπος θά ἔμενε ἀθάνατος μέσα στό κακό.

Ἄρα λοιπόν ὁ θάνατος εἶχε διπλό χαρακτήρα. Βεβαίως πρῶτα-πρῶτα θά ποῦμε ὅτι δέν τόν ἔκανε ὁ Θεός τόν θάνατο.⁵ Ἀλλά αὐτό ἦταν μία τιμωρία καί ταυτοχρόνως μία εὐεργεσία.

Κατά κανόνα, μία τιμωρία εἶναι εὐεργεσία. Διότι ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς τιμωρίας; τί διάσταση παίρνει ἡ τιμωρία; διάσταση ἐκδικήσεως ἢ παιδαγωγήσεως; Ἄν, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ πολιτεία ἕναν πού ἔκανε ἕνα κακό τόν βάζει στή φυλακή, τόν βάζει γιά νά τόν ἐκδικηθεῖ, νά αἰσθανθεῖ δηλαδή ἡ κοινωνία μία ἱκανοποίηση, ὅτι αὐτός ἐπιτέλους τιμωρεῖται, ἅς' τον ἐκεῖ νά λιώνει; ἢ τόν βάζει στή φυλακή γιά νά παιδαγωγηθεῖ καί νά μήν τό ξανακάνει; Εἶναι τό δεύτερο. Κι ἂν στά ἀνθρώπινα συστήματα ὑπάρχουν ἀτέλειες, ἀναμφισβήτητα, ὁ Θεός ὅμως ποτέ δέν ἔχει ἀτέλειες, ποτέ δέν κάνει λάθη! Ὁ Θεός ὅταν παιδαγωγεῖ, πάντα ἀποβλέπει σέ ἕνα καλό· δέν εἶναι ἀτελής ὁ Θεός.

Ὁ Θεός λοιπόν ἠθελε νά παιδαγωγῇ. Ὁ θάνα-

5. Βλ. Σοφ. Σολ. 1, 13: «ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων».

τος μπαίνει ὡς παιδαγωγία, γιά νά μή γίνει τό κακό ἄθνατο, νά μήν εἶναι ὁ ἄνθρωπος αἰωνίως στό κακό.⁶ Ἔρχεται ὁ θάνατος, τιμωρεῖται ὁ ἄνθρωπος, γιά νά γίνει μία καινούργια δημιουργία, ὅπως τῇ βλέπουμε στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὡστε πῶς διορθώθηκε τό κακό; Σᾶς τό εἶπα ἤδη· διορθώθηκε μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ὁ Θεός μιλάει ἐδῶ στή *Γένεση*, καί παντοῦ στήν Παλαιά Διαθήκη, ποιός εἶναι; ποιό πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι; Εἶναι τό δεύτερο πρόσωπο· εἶναι ὁ Υἱός· Αὐτός μιλάει.⁷ Ἐκεῖνος λοιπόν πού ἔδινε τίς

6. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρατηρεῖ: «Εἰ γάρ καί ἐξ ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰσενήνεκται, ἀλλ' ὅμως εἰς εὐεργεσίαν ἡμῶν ὁ Θεός ἐχαρίσατο» (Εἰς τὸν ΡΙΔ΄ Ψαλμόν, ΕΠΕ 6, 528-530), προφανῶς ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἄθνατον γένηται. Ὁ Θεοδώρητος Κύρου, στό PG 80, ἐρώτ. Μ΄, 141C, λέει: «Μεταλαβεῖν δὲ αὐτὸν τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς διεκώλυσεν· οὐ φθονῶν αὐτῷ τῆς ἀθανάτου ζωῆς, ἀλλὰ τῆς ἁμαρτίας ἐπέχων τὸν δρόμον. Ἰατρεία τοίνυν ὁ θάνατος· οὐ τιμωρία. Ἐπέχει γὰρ τῆς ἁμαρτίας τὴν ὁρμήν· ὁ γὰρ ἀποθανών, φησί, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας» (Ρωμ. 6,7). Ὁ δὲ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου τό αἰτιολογεῖ: «Ὡςπερ οὖν ἀλεξιφαρμάκον τρόπον ὑπὸ τοῦ ἀλεξητήρος ἡμῶν, καὶ ἀληθῶς ἱατροῦ Θεοῦ πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ἁμαρτίας παρελήφθη ὁ θάνατος, καὶ ἀφανισμόν, ἵνα μὴ διαιωνίζον ἐν ἡμῖν εἴη τὸ κακὸν ἄθνατον, ἅτε ἐν ἀθανάτοις ἀνατεῖλαν· αὐτοὶ δὲ λελωβημένοι, καὶ ἐκστάντες νοσοῦντων τρόπον τῆς οἰκείας ἀρετῆς, ἐπὶ πολὺ διατρίβωμεν, ἅτε ἐν ὑφεστηκόσιν αἰεὶ καὶ ἀθανάτοις σώμασι τὴν κατὰ τὸ ἀμάρτημα μεγάλην τρέφοντες νόσον. Διὸ δὴ καλῶς ταύτην πρὸς ἄμφοσωτηρίαν καὶ ψυχῆς καὶ σώματος φαρμακευτικῆς τρόπον καθάρσεως τὸν θάνατον ὁ Θεὸς εὗρατο, ἵνα πανάμωμοι καὶ ἀσινεῖς οὕτως ἐξεργασθῶμεν.» (Κατὰ Ὠριγένους, ΚC΄, PG 41, 1112BC).

7. Ἦδη ἀπὸ τούς πρώτους στίχους τῆς *Γενέσεως* ὑποδηλώνεται ὁ Ἅγιος Τριαδικός Θεός, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Λυῶνος: «...τοῦ μὲν Πατρὸς εὐδοκοῦντος καὶ κελεύοντος, τοῦ δὲ Υἱοῦ

δημιουργικές ἐντολές, ἐκεῖνος πού μιλοῦσε στόν Παράδεισο μέ τούς πρωτοπλάστους, ἢ ὅ,τι ἄλλο ἐνεργοῦσε, θά ἐρχόταν κάποια στιγμή πού ὁ ἴδιος θά γινόταν ἄνθρωπος καί θά συναναστρεφόταν τόν ἄνθρωπο. Αὐτό εἶναι ἀκατανόητο. Καί ὅχι μόνο θά ἐρχόταν κάποια στιγμή καί θά ἔβρισκε κάποιους ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ ἐπάνω στή γῆ, ἀλλά καί κάτι περισσότερο· θά κατέβαινε καί στόν Ἄδη!

Ἐνα ὥραϊο τροπάριο τῶν Ἑγκωμίων τοῦ Μεγάλου Σαββάτου λέει ὅτι κατέβηκε μέχρι τόν Ἄδη γιά νά συναντήσῃ ἐκεῖ τόν Ἀδάμ!⁸ Διότι θά δοῦμε ὅτι τοῦ τό ὑποσχέθηκε τοῦ Ἀδάμ αὐτό· τοῦ τό ὑποσχέθηκε ὅτι θά τόν συναντήσῃ· καί τόν συνάντησε στόν Ἄδη. Καί τόν πῆρε ἀπό ἐκεῖ τόν Ἀδάμ, καί τήν Εὐά, καί τούς ἔσωσε. Βέβαια. Ἐτσι, τό κακό αὐτό διορθώθηκε μέ τήν ἐναν-

πράσσοντος καί δημιουργοῦντος, τοῦ δὲ Πνεύματος τρέφοντος καί αὖξοντος» (Κατὰ Αἰρέσεων, 4, PG 7, 1108BC). Ὁ δὲ Θεόφιλος Ἀντιοχείας ὑποστηρίζει πῶς στήν Παλαιά Διαθήκη ἐνεργοῦσε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ: «Ὁ μὲν Θεὸς καὶ Πατὴρ τῶν ὅλων ἀχώρητός ἐστιν καὶ ἐν τόπῳ οὐχ εὐρίσκεται· ὁ δὲ Λόγος αὐτοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν, ἀναλαμβάνων τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου τῶν ὅλων, οὗτος παρεγένετο εἰς τὸν παράδεισον ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ὠμίλει τῷ Ἀδάμ. Καὶ γὰρ αὐτὴ ἡ θεία Γραφὴ διδάσκει ἡμᾶς τὸν Ἀδὰμ λέγοντα τῆς φωνῆς ἀκηκοέναι. Φωνὴ δὲ τί ἄλλο ἐστὶν ἄλλ' ἢ ὁ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστιν καὶ Υἱὸς αὐτοῦ; Ὅθεν διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ ἅγαι Γραφαί, καὶ πάντες οἱ πνευματοφόροι, ἐξ ὧν Ἰωάννης λέγει· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, δεικνὺς ὅτι ἐν πρώτοις μόνος ἦν ὁ Θεὸς καὶ ἐν αὐτῷ ὁ Λόγος.» (Πρὸς Αὐτόλυκον, PG 6, 1088AB). Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, Ἡ Γένεσις, Τόμος Α', Μάθημα 3ο, ἔκδ. Ἱ.Μ.Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2017.

8. Στάσις Α': «Επὶ γῆς κατήλθες, ἵνα σώσῃς Ἀδάμ· καὶ ἐν γῇ μὴ εὕρηκώς τοῦτον Δέσποτα, μέχρις ἄδου κατελήλυθας ζητῶν.»

θρώπηση τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλά θά λέγαμε τώρα, ἐκεῖνο τό δένδρο τῆς ζωῆς, στόν Παράδεισο, τί νά ἀπέγινε ἄραγε;

Μά, παιδιά, αὐτό ἦταν ἓνα κοινό δένδρο· δέν εἶχε τίποτα τό ἰδιαίτερο. Τώρα ὅμως αὐτό τό δένδρο ἔχει μεταφερθεῖ, εἶναι κάπου ἄλλου. Τό δένδρον τῆς ζωῆς –προσέξτε το αὐτό– εἶναι ὁ Σταυρός!...

Ξέρετε, σᾶς τό ἔχω καί ἄλλοτε πεῖ, ὅτι τό δένδρο στήν Ἀγία Γραφή λέγεται ξύλον. Τό ξύλον τῆς γνώσεως πονηροῦ καί καλοῦ καί τό ξύλον τῆς ζωῆς. Λοιπόν, τό ξύλον τῆς ζωῆς τώρα εἶναι ὁ τίμιος Σταυρός! Αὐτός εἶναι τό δένδρο τῆς ζωῆς· ἀπό ξύλο φτιαγμένος.⁹

Καί ὁ καρπός του ποιός εἶναι ἄραγε; γιατί εἶδαμε ὅτι ἐμποδίστηκαν οἱ πρωτόπλαστοι νά κόψουν καί νά φᾶνε ἀπό τόν καρπό ἐκεῖνον.

Ὁ καρπός του, ὅπως ὅλοι οἱ καρποί, εἶναι ἐπάνω στό δένδρο. Ἐάν λοιπόν ὁ σταυρός εἶναι τό ξύλον τῆς ζωῆς, τότε ὁ καρπός αὐτοῦ τοῦ ξύλου ποιός εἶναι; Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καρφωμένος ἐπάνω στόν σταυρό!¹⁰

Καί τώρα πρέπει νά φᾶμε τόν καρπό αὐτόν, γιά νά ζήσουμε. Καί ποιός εἶναι ὁ καρπός αὐτός; Τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ!¹¹

9. Βλ. ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, κεφ. ΠΔ', *Περὶ σταυροῦ*, PG 94, 1132D: «Τοῦτον τὸν τίμιον σταυρὸν προετύπωσε τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τὸ ἐν παραδείσῳ ὑπὸ Θεοῦ πεφυτευμένον. Ἐπειδὴ γὰρ διὰ ξύλου ὁ θάνατος, ἔδει διὰ ξύλου δωρηθῆναι τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν.».

10. Βλ. ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν παραβολὴν περὶ συκῆς*, PG 59, 590: «Ξύλον ὁ σταυρός, ἄρτος τὸ σῶμα Χριστοῦ».

11. Βλ. ἁγίου Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, *Στρωματεῖς*, β.5, PG 8, 109BC: «... ὁ Μωυσῆς "ξύλον ζωῆς" ὠνόμασεν ἐν τῷ παραδείσῳ

Σᾶς εἶπα προηγουμένως ὅτι θά δεῖτε πῶς δόθηκε ἡ λύση. Νά την ἡ λύση. Εἶναι καταπληκτικό. Καί τώρα βλέπουμε τόν Χριστό νά παρέχει τόν καρπό αὐτόν, τό Σῶμα Του καί τό Αἷμα Του, γιά τή ζωή τῆς ἀνθρωπότητος. Τώρα, ὅποιος θέλει μπορεῖ νά φάει τόν καρπόν αὐτόν.¹²

Ὁ δρόμος τότε κλείστηκε· ἀλλά μετά ἀνοίχθηκε. Κι ὁ δρόμος πού κλείστηκε ἦταν ὅτι μέ τόν θάνατό του ὁ Ἀδάμ δέν μπόρεσε ν' ἀνεβεῖ στόν οὐρανό.

Τρία πράγματα ἔκλεισαν τόν δρόμο. Τό πρῶτο ἦταν ἡ ἁμαρτία. Δέν μπορούσε ὁ ἁμαρτωλός ἄνθρωπος νά ἔχει πιά μέθεξη τοῦ Θεοῦ. Τό δεύτερο ἦταν ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀθάνατος, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητός. Πῶς θά ἦταν δυνατόν ποτέ ὁ ἀθάνατος Θεός νά ἔχει κοινωνία μέ τόν θνητό ἄνθρωπο; Θά πέθαινε ὁ ἄνθρωπος· ὁ Θεός θά ἔμενε. Καί τό τρίτο, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὕλη, κτιστός, ἐνῶ ὁ Θεός εἶναι ἄκτιστος. Πῶς θά ἦταν δυνατόν νά ὑπάρχει λοιπόν μία τέτοια κοινωνία; Ὁ δρόμος εἶναι πραγματικά κλειστός καί ἡ διόδός του εἶναι παντελῶς ἀδύνατη. Ποιός μπορούσε νά νικήσει τήν ἁμαρτία, τήν ὑλική του κατασκευή καί τόν θάνατο; Κανένας.

Λοιπόν, ἀκοῦστε. Εἶπε ὁ Θεός νά φυλάγεται ὁ

πεφυτευμένον. Ἐν τούτῳ καί ὁ Λόγος ἦνθησέν τε καί ἐκαρποφόρησεν σάρεξ γενόμενος, καί τοὺς γευσάμενους τῆς χρηστότητος αὐτοῦ ἐζωοποίησεν...».

12. Βλ. Θεοδωροῦ Κυρίου, *Εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν*, κεφ. ΞΕ', PG 81, 488BC: «Γέγονε δὲ ἡμῖν ξύλον ζωῆς ὁ σωτήριος σταυρός· ἐδέξατο γὰρ οἷόν τινα καρπὸν τὸ ζωοποιὸν σῶμα, εἰς ὃ οἱ τὰς χεῖρας ἐκτείνοντες καὶ τοῦ καρποῦ μεταλαμβάνοντες τὴν αἰώνιον ζωὴν ζώην.».

δρόμος μέ τήν πύρινη ρομφαία τῶν Χερουβεὶμ. Θά τό δοῦμε αὐτό ὅταν θά φθάσουμε στό σημεῖο ἐκεῖνο. Δέν εἶναι τό θέμα μας ἐδῶ, ἀλλά ἀκροθιγῶς τώρα τό ἀναφέρω, γιά νά ὁλοκληρώσω αὐτό πού λέμε καί νά τό δεῖτε καλύτερα. Τώρα πιά ὁ δρόμος αὐτός δέν φυλάγεται. Ξέρετε γιατί; διότι ἀνοίχτηκε μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου. Ἀκοῦστε το.

Ὁ Χριστός στόν σταυρό Του νίκησε τήν ἁμαρτία, μέ τόν θάνατό Του νίκησε τόν θάνατο, καί μέ τήν ἐνανθρώπηση Του ὁ Θεός ἔγινε καί ἄνθρωπος. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ Θεός ἔγινε καί ἄνθρωπος, ἄρα ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἔχει κοινωνία μέ τόν Θεό. Διότι δέν μπορούμε νά ποῦμε ὅτι δέν ταιριάζει ὁ ἄκτιστος Θεός μέ τόν κτιστό ἄνθρωπο, ἀφοῦ τώρα ὁ Θεός πῆρε καί τό κτιστό μέρος· ποιό; τήν ἀνθρώπινη φύση. Ὁ Χριστός ἀνέβηκε στόν οὐρανό, ἀνέβασε καί τήν ἀνθρώπινη φύση καί τήν ἔβαλε στά δεξιὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός –στά δεξιὰ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἃν τό θέλετε ἀκριβέστερα. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀνέβηκε στόν οὐρανό.¹³

Ποιός ἀνοίξε τόν δρόμο λοιπόν; τόν ἀνοίξε ὁ Χριστός. Ἀφοῦ λοιπόν ὁ Χριστός ἀνοίξε τόν δρόμο, μέ τήν ἐνανθρώπηση Του, τήν σταύρωσή Του, τόν θάνατό Του, τήν ἀνάστασή Του, τήν ἀνάληψή Του, τώρα μπορούμε καί ἐμεῖς νά ἀκολουθήσουμε.

Ἔρχεται λοιπόν ὁ Χριστός –τοῦ ὁποίου ὅλα αὐτά

13. Βλ. ἱεροῦ Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν παραβολὴν περὶ συκῆς*, PG 59, 590: «Ἐπὶ τοῦτο τὸ ἱκρίον τοῦ σταυροῦ ἀναβάς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐκπετάσας, καὶ τὰς ἐν τῷ ἁέρι πετομένας δυνάμεις ἐξελάσας, ἀνεμπόδιστον ἡμῖν τὴν εἰς οὐρανὸν πορείαν ἠὐτρεπίζε, καὶ κλίμακα μακρὰν ἡμῖν τὴν πίστιν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας...».

τά στοιχεῖα εἶναι κατοχυρωμένα μέ γεγονότα— καί μᾶς λέει: «ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον»¹⁴. Τώρα λοιπόν προτρεπόμαστε νά φᾶμε τὴ σάρκα Του καὶ νά πιοῦμε τὸ αἷμα Του, δηλαδή παρακινούμαστε νά φᾶμε τὸν καρπὸν τῆς ζωῆς.

Γιατί σπεύδουμε νά κοινωνήσουμε ἓναν ἄνθρωπο γιὰ τελευταία φορὰ πρὶν πεθάνει; Γι' αὐτὸν τὸν λόγο σπεύδουμε· γιὰ νά πάρει τὸ ἐφόδιο τῆς ζωῆς καὶ νά ζήσει αἰωνίως. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέει: «καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ», διότι πῆρε ἐμένα τὴν ζωή.¹⁵ Διότι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ πραγματικὴ ζωή· δέν εἶναι μιὰ ιδέα¹⁶. Προσέξτε· ἡ ζωὴ δέν εἶναι μιὰ ἔννοια· εἶναι μιὰ πραγματικότητα. Ὅταν ζεῖ ἓνας ἄνθρωπος, λέμε ποτέ ὅτι αὐτὸς ἔχει τὴν ιδέα τῆς ζωῆς, ἢ ὅτι ἔχει τὴν ἴδια τὴ ζωή; Ὁ Χριστὸς δέν εἶναι ὁ φορέας μᾶς ἰδέας τῆς ζωῆς· εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωή! Εἶπε: «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή»¹⁷. Ἐτσι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος θά φάει τὴν σάρκα Του καὶ θά πιεῖ τὸ αἷμα Του, θά ἔχει τὴ ζωή. Καὶ προσθέτει: Ἐγὼ αὐτόν, τὴν ἐσχάτη ἡμέρα, θά τὸν ἀναστήσω. Ποιὰ εἶναι ἡ ἐσχάτη ἡμέρα; Εἶναι ἡ ἡμέρα πού θά ξανάρθει ὁ Χριστὸς, εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς Ἱστορίας. Ὅποτε ὁ ἄνθρωπος θά πάρει πίσω τὸ ἀναστημένο του σῶμα. Νικήθηκε ὁ θάνατος.

14. Ἰωάν. 6, 53.

15. Ἰωάν. 6, 53-54.

16. Ἡ ιδέα ἐδῶ μέ τὴν ἔννοια τοῦ εἰδώλου ἐνός πραγματικοῦ ἀντικειμένου πού σχηματίζεται στὸν νοῦ· κάθε ἀφηρημένη ἔννοια.

17. Ἰωάν. 11, 25. Βλ. Ἰωάν. 14, 6: «ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή».

Τί θά πεῖ *θάνατος*; χωρισμός ψυχῆς καί σώματος. Ἀλλά ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος θά εἶναι μαζί Του, νικήθηκε καί ἡ ἁμαρτία του. Οἱ ἁμαρτίες του συγχωρέθηκαν. Κι ἐπειδὴ ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά κάνει συντροφιά μέ τόν Θεό, νά ἔχει μετοχή μέ Αὐτόν. Ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος, μέ Αὐτόν, τόν Θεάνθρωπο! Διότι ὁ Θεός δέν εἶναι ὁρατός στούς ἀνθρώπους –δέν εἶναι δυνατόν–, ἀλλά εἶναι ὅμως ὁρατός μέ τήν ἀνθρώπινη φύση Του.

Νά, λοιπόν, πού ἀνοίχτηκε ὁ δρόμος, καί νά ποιό εἶναι τό δένδρο τῆς ζωῆς, καί νά ποιός εἶναι ὁ καρπός τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς. Πράγματι εἶναι καταπληκτικό!

Γι' αὐτό στή θεία Λειτουργία, στή μεγάλη ἐκείνη εὐχή τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς, λέμε μία μικρή εὐχούλα· ἔ-να κομμάτι της εἶναι: «*Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου αὐτῆς ἐντολῆς...*», ἐνθυμούμενοι λοιπόν τήν σωτήριο αὐτή ἐντολή... Τί εἶναι ἡ *σωτήριος ἐντολή*; Εἶναι ἡ ἐντολή τοῦ Σωτῆρος. Λέμε *σωτήριο ἐτος*· εἶναι τό ἔ-τος ἀπό γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἔτσι κι ἐδῶ· ἐνθυ-μούμενοι λοιπόν τήν ἐντολή τοῦ Σωτῆρος... Ποιά ἐντο-λή; Αὐτή πού εἶπε λίγο πῶς πάνω: «*Λάβετε, φάγετε...*»! Ἀκοῦστε: αὐτό τό «*Λάβετε, φάγετε...*» εἶναι ἐντολή!...

Ἄν σᾶς ρωτοῦσα ποιές εἶναι οἱ ἐντολές πού μπο-ροῦμε νά βροῦμε μέσα στήν Καινή Διαθήκη, θά μοῦ λέγατε ὅτι βρίσκουμε, ὑπό τήν μορφή βέβαια διαφό-ρων πτυχῶν, τίς δέκα ἐντολές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶναι ἀλήθεια. Οἱ δέκα ἐντολές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δέν καταργήθηκαν. Εἶναι ἀλήθεια. Ἀλλά ποιά εἶναι ἡ ἐντολή τῶν ἐντολῶν; Διαβάστε τήν θεία Λειτουργία, παρακαλῶ, ἢ ἀκοῦστε την προσεκτικά· βρήκατε που-

θενά νά λέει νά μή κλέψουμε, νά μή ποῦμε ψέματα, νά μή μοιχεύσουμε, νά μή πορνεύσουμε, νά μήν ἐπιθυμήσουμε ὅ,τι ὑπάρχει στόν πλησίον; Τίποτα, τίποτα· δέν ὑπάρχει τίποτα ἀπ' αὐτά. Βοήκατε τίποτα ἐσεῖς στή θεία Λειτουργία; Τίποτα. Νά μήν ἐργαζόμαστε τήν ἐβδόμη ἡμέρα, νά τιμοῦμε τούς γονεῖς μας... Τίποτα! Τότε, ποιὰ εἶναι ἡ ἐντολή τῶν ἐντολῶν;

Ἡ ἐντολή εἶναι νά κοινωνήσουμε τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ!... Ἡ ἐντολή αὐτή ἀναφέρεται στήν πρώτη ἐντολή τοῦ δεκαλόγου· «*Ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδιάς σου καί ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καί ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου*»¹⁸. Naί, διότι, ἀφοῦ ὁ Θεός ἀπό ἀγάπη ἔγινε ἄνθρωπος καί σοῦ προσφέρει τόν καρπό τῆς ζωῆς, τόν ἑαυτό Του, ἐάν ἐσύ ἀπλώσεις τό χέρι σου καί τόν πάρεις τόν καρπό αὐτόν καί τόν φᾶς, σημαίνει ὅτι Τόν ἀγαπᾶς! Ἐάν ὅμως γυρίσεις τήν πλάτη σου καί πεῖς δέν θέλω τόν καρπό αὐτόν τῆς ζωῆς γιατί δέν τόν παραδέχομαι, σημαίνει ὅτι Τόν ἀρνεῖσαι. Ἄρα, παραβαίνεις τήν ἐντολή αὐτή.

Ἀλλά, ὅπως θά ξέρετε, ὅταν παραβοῦμε τήν πρώτη ἐντολή, τότε στήν πραγματικότητα παραβαίνουμε καί ὅλες τίς ἄλλες ἐντολές. Δέν μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ἀγαποῦμε τούς γονεῖς μας, τιμοῦμε τόν πατέρα μας καί τή μητέρα μας· εἶναι ἄχρηστο. Ἀκοῦστε: ἄχρηστο, ἄν δέν ἀγαποῦμε πρῶτα τόν Θεό! Γιατί; Πρῶτα εἶναι ἡ ἀγάπη πρός τόν Θεό, καί μετὰ εἶναι ἡ ἀγάπη πρός τούς γονεῖς. Τό ἓνα εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή, τό ἄλλο εἶναι ἡ πέμπτη ἐντολή. Εἶναι δυνατόν ἡ ἱεραρχία τῶν ἐντολῶν νά εἶναι τυχαία; Δέν εἶναι.

18. Λουκᾶ 10, 27. Βλ. Δευτ. 6, 5. 11, 1. Ματθ. 22, 37. Μᾶρκ. 12, 30.

Ὅστε λοιπόν, ὅταν λέει «*Λάβετε, φάγετε... Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...*», σημαίνει ὅτι ἔχουμε τὴν ἐντολή νά γίνουμε κοινωνοὶ τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ· φυσικά, ἂν ἀγαπᾶμε τὸν Χριστό καὶ ἂν ἔχουμε πιστέψει σ' Ἐκεῖνον.

Πάνω στό σημεῖο αὐτό πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ὅταν πρόκειται νά κοινωνήσουμε, ἐξομολογούμαστε, ἀλλὰ καὶ διαβάζουμε τὴν ἀκολουθία τῆς θείας Μεταλήψεως. Πιστεύω νά τό ξέρετε, ὅτι προκειμένου νά κοινωνήσουμε, λέμε στή βραδυνή προσευχή μας τὴν ἀκολουθία τῆς θείας Μεταλήψεως (εἶναι στή *Σύννοση* ἢ στόν *Συνέκδημο* ἢ στό *Μέγα Ὁρολόγιο*). Σᾶς τό λέω νά τό ξέρετε αὐτό. Ἀποτελεῖ μιά προετοιμασία γιά τή θεία Κοινωνία, μαζί μέ τὴν ἐξομολόγηση καὶ τή νηστεία. Πιστεύω, ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι ὅλα αὐτά εἶναι μία προετοιμασία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει κάπου ὅτι ἐκεῖνος πού δέν διακρίνει τό Σῶμα καὶ τό Αἶμα τοῦ Κυρίου, καὶ κοινωνεῖ ἔτσι, ἀπροετοίμαστος, κινδυνεύει νά ἄρρωστήσει· δηλαδή νά ἀδιαθετήσῃ, νά ἄρρωστήσῃ καὶ νά πεθάνῃ! «*Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ κοιμῶνται ἱκανοί*»· γι' αὐτό καὶ πεθαίνουν ἄρκετοί ἀπό σᾶς, λέει, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δέν προσέρχεσθε ἐπαξίως στό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.¹⁹

Θά μοῦ πεῖτε: *ὅλη αὐτή ἡ προετοιμασία εἶναι γιά νά κοινωνήσουμε, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατόν στόν ἄνθρωπο, ἐπαξίως;*

Ναί. Ξέρετε ὅμως τί ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα; Ὅχι ἂν εἶπα ψέματα ἢ δέν εἶπα ψέματα, ὅχι ἂν νήστεψα ἢ

19. Α' Κορ. 11, 30.

δέν νήστεψα, ὄχι ἂν διάβασα τὴν ἀκολουθία ἢ ὄχι. Βέβαια, ὅλα αὐτὰ εἶναι προετοιμασία. Προσέξτε το· ὅλα ἀποτελοῦν προετοιμασία. Μ' αὐτό πού λέω δέν θέλω νά πῶ ὅτι καταργοῦμε αὐτά τὰ πράγματα –νά φυλάξει ὁ Θεός!– ἀλλά θέλω νά σᾶς τονίσω ποιό εἶναι τό κορυφαῖο. Ποιό εἶναι, λέτε; Εἶναι ἐκεῖνο πού τὴν τελευταία στιγμή θά μᾶς ὑπενθυμίσει μία εὐχή τῆς θείας Μεταλήψεως.

Ὅταν πηγαίνουμε νά κοινωνήσουμε, ἔχουμε ἐκεῖ νά διαβάσουμε ἕξι, ἑπτά, δέκα εὐχές καί τροπαριάκια. Ἡ πρώτη εὐχή, πού ὁ κάθε πιστός διαβάζει –καί οἱ ἱερεῖς τὴ διαβάζουν αὐτή–, λέει: *«Ἐτι πιστεύω ὅτι τοῦτο αὐτό ἐστὶ τὸ ἄχραντον σῶμά σου καὶ τοῦτο αὐτό ἐστὶ τὸ τίμιον αἷμά σου»*. Δηλαδή, πιστεύω ὅτι αὐτό πού τώρα θά πάρω εἶναι τό Σῶμα Σου καί τό Αἷμα Σου. Ἀλλά καί ὅταν βγαίνει ὁ ἱερέας, ἢ ὁ διάκονος, λέει: *«Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε»*. Αὐτό εἶναι ἡ τελευταία ὑπόμνηση.

Τί, δηλαδή; Νά προσέλθετε μέ φόβο Θεοῦ. Νά προσέλθετε καί μέ πίστη. Τί θά πεῖ *«μετὰ πίστεως»*; ὅτι αὐτό πού θά πάρετε δέν εἶναι κρασί καί ψωμί, ὅπως θά σᾶς πληροφορήσουν οἱ αἰσθήσεις σας, ἀλλά εἶναι τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ! Διότι καί οἱ πρωτόπλαστοι θά μπορούσαν νά ποῦν: *Πῶς γίνεται αὐτό, νά φᾶμε αὐτὴν τὴν τροφή, καί νά γίνουμε ἀθάνατοι;*...

Σ' αὐτούς ἦταν δυσκολότερο νά τό πιστέψουν, γιατί ἀκόμα δέν εἶχαν δεῖ τόν θάνατο. Γιά μᾶς ὅμως εἶναι εὐκολότερο νά τό πιστέψουμε αὐτό, διότι ὁ Χριστός, ὅπως καί τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς Του, κατοχυρώνουν τὴν ἀλήθεια. Ἀφοῦ ἀναστήθηκε καί ἀναλήφθηκε στόν

οὐρανό, εἶναι ὁ ἀληθινός Θεός. Ὁ ἴδιος εἶπε αὐτό εἶναι τό σῶμα μου, ἐκεῖνο εἶναι τό αἷμα μου.

Μήν πεῖ κάποιος ὅτι αὐτά τά εἶπε ὁ Χριστός μόνο τότε, τήν Μεγάλη Πέμπτη, στούς μαθητές Του. Μήν τό πεῖ κανείς αὐτό· γιατί, ἀπλούστατα, λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὅτι κάθε ἀγία Τράπεζα, ὅπουδήποτε, εἶναι ἡ ἴδια μέ τό τραπέξι ἐκεῖνο, τήν τράπεζα ἐκείνη τοῦ ὑπερώου ἐκείνου τοῦ σπιτιοῦ, πού ὁ Κύριος κάθησε μέ τούς μαθητές Του στόν μυστικό Δεῖπνο. Εἶναι τό ἴδιο ὑπερῶο! Γιατί ὁ ἴδιος ἔδωσε τήν ἐντολή, καί τό κύρος τῆς ἐντολῆς μεταβιβάζεται διά τῆς ἱεροσύνης. Ἔχουμε λοιπόν παντοῦ τό ἴδιο Μυστήριο. Ἔτσι, πιστεύω ὅτι αὐτό πού μεταλαμβάνω εἶναι τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ.²⁰

Καί μετά λέει ὁ ἱερέας: «*Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης, προσέλθετε*». Ἀγάπη σέ ποιόν; Ἀγάπη στόν Θεό. Τό ἀκούσατε; ἀγάπη στόν Θεό! Μετά εἶναι ἡ ἀγάπη στόν πλησίον.

Βέβαια, ὁ Κύριος μᾶς εἶπε ὅτι ὅταν προσέρχεσαι νά προσφέρεις τό δῶρο σου στόν ναό καί θυμηθεῖς ὅτι ἔχεις κάτι ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, πῆγαινε πρῶτα νά ἔχεις μία καταλλαγή μαζί του, δηλαδή νά συμφιλιωθείς, καί μετά γυρίζεις καί προσφέρεις τό δῶρο σου.²¹ Εἶναι σημαντικά ὅλα αὐτά· ἀλλά τό πρῶτο, τό κορυφαῖο, εἶναι ἡ πίστη καί ἡ ἀγάπη στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄν πάω νά κοινωνήσω, καί δέν διακρί-

20. Βλ. ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν ἐπιστολήν Πρὸς Ἐφεσίους*, PG 62, 28.25-30.33. Πρὸβλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, ἀπομαγνητοφωνημένη ὁμιλία, *Τό Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κοινηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2016.

21. Βλ. *Ματθ.* 5, 23-24.

νω –αὐτή εἶναι τώρα ἡ ἔννοια τοῦ ρήματος διακρίνω, πού λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος– δέν διακρίνω, δέν ξεχωρίζω ὅτι εἶναι τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά θεωρῶ, ὅπως λέει στήν *Πρός Ἑβραίους*, ὅτι εἶναι κάτι κοινό, τιποτένιο, κάτι πού δέν ἔχει καμμία ἀξία, τότε ἔχω κάνει μέγιστη ἁμαρτία. Αὐτή εἶναι ἡ μεγάλη ἁμαρτία, ἡ φοβερή ἁμαρτία!²²

Βλέπετε λοιπόν, παιδιά, ὅτι ἔχουμε τόν καρπό τῆς ζωῆς, τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καί ἔχουμε τήν ἐντολή νά γευθοῦμε αὐτόν τόν καρπό· καί πρέπει νά τόν γευόμαστε.

Ἀλήθεια, πρέπει;... Ναί. Πῶς ὁμως; Πότε;

Τήν ὑλική τροφή τήν τρῶμε τρεῖς φορές τήν ἡμέρα τό λιγότερο. Καί τώρα μάλιστα πού ἔχουμε ἀφθονία ὑλικῶν ἀγαθῶν, ὅλο τρῶμε, ὅλο μασουλᾶμε, ὅλο μασᾶμε καί μασᾶμε!... Τέλος πάντων, τά κανονικά γεύματα ἑνός ἀνθρώπου εἶναι τρία τήν ἡμέρα. Ἐάν λοιπόν γιά νά συντηρηθεῖ αὐτή ἡ οὐσία μας θέλουμε φαγητό τρεῖς φορές τήν ἡμέρα, τότε, πέστε μου, γιά νά συντηρηθεῖ πάλι ἡ ἴδια οὐσία, πόσο συχνά πρέπει νά κοινωνοῦμε;²³

Διότι μήν ξεχνᾶτε ὅτι τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι αἰσθητά· δέν εἶναι νοητά. Δέν κοινω-

22. Βλ. *Ἑβρ.* 10, 29.

23. «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον», δύναται καὶ πνευματικῶς καὶ ἀπλῶς νὰ νοηθῇ, ἐπειδὴ καὶ ἑκατέρω ἡ ἐρμηνεία θεία εὐδοκία λυσιτελεῖ εἰς σωτηρίαν. ... Καὶ διὰ τοῦτο «τὸν ἄρτον ἡμῶν», τουτέστι τὸν Χριστόν, καθ' ἑκάστην νὰ δίδωται ἡμῖν αἰτούμεθα, ἵνα πάντοτε οἱ ἐν Χριστῷ μένοντες καὶ ζῶντες ἀπὸ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος μὴ ἀπομακρυνώμεθα. (Ἀγίου Νεκταρίου, *Μελέται περὶ τῶν Θείων Μυστηρίων, Περὶ Κυριακῆς προσευχῆς*, ἐκδοθέν τό πρῶτον κατὰ τό 1915.)

νοῦμε μέ τή φαντασία μας, δέν κοινωνοῦμε μέ τή νόησή μας, ἀλλά ἀνοίγουμε τό στόμα μας, μέ τά τριάντα δύο μας δόντια –ἂν τά ἔχουμε ὅλα φυσικά– καί μέ τή γλώσσα μας, δηλαδή παίρνουμε κατά αἰσθητό τρόπο τόν Χριστό.²⁴

Εἶναι τροφή λοιπόν τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ· εἶναι ἡ πηγή τῆς ζωῆς· εἶναι τροφή ὅχι μόνο τῆς ψυχῆς μου, ἀλλά καί τοῦ σώματός μου. Διότι ὁ Χριστός εἶπε ὅτι θά μέ ἀναστήσει τήν ἐσχάτη ἡμέρα. Τί θά ἀναστήσει; Τό σῶμα μου θά ἀναστήσει.

Γι' αὐτό, παιδιά, ἐπειδή οἱ Ἅγιοι πῆραν τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τά λείψανά τους εἶναι θαυματουργά· εἶναι κι αὐτός ὁ λόγος. Γιατί ἄγγελοι συνοδεύουν τήν ψυχή κάποιου πού ἔφυγε ἀπό τόν κόσμον αὐτόν; Τόν συνοδεύουν πρὸς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ, τόν Ὅποιο πῆρε ἐκεῖνος πού ἔφυγε ἀπό τόν κόσμον αὐτό. Πρὸς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ!

Βλέπετε λοιπόν ὅτι οἱ ἄγγελοι τιμοῦν τόν Χριστό, καί τιμᾶται ὁ ἄνθρωπος πού φέρει τόν Χριστό. Θά πρέπει λοιπόν νά κοινωνοῦμε πολύ συχνά.

Κάθε πότε; Κάθε Πάσχα;

Βλέπετε πῶς οἱ ἄνθρωποι τρέχουν –στενοχωροῦνται μάλιστα ἂν δέν πρόλαβαν νά ἐξομολογηθοῦν– νά πᾶνε νά κοινωνήσουν τίς μέρες τοῦ Πάσχα; Μαλώνουν μέσα στήν ἐκκλησία... σπρώχνονται νά πετύχουν αὐτό, καί μάλιστα καί γρήγορα, γιατί θέλουν νά πᾶνε καί στή δουλειά τους μετὰ!²⁵ Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέει:

24. Βλ. «ἡ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστὶ βρωῖς, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστὶ πόσις» (Ιωάν. 6, 55).

25. Βλ. ἱεροῦ Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν ἐπιστολὴν Πρὸς Ἐφεσίους*, Ὁμιλία Γ', PG 62, 27 κ.έ.

Ὅποτε κοινωνεῖς, Πάσχα ἐπιτελεῖς.²⁶ Κάθε φορά πού κοινωνεῖς κάνεις Πάσχα! Καί ἔχεις Πάσχα!

Δέν θέλω νά πῶ νά μή κοινωνοῦμε τό Πάσχα· ἀλλά δέν μπορούμε νά λέμε ὅτι θά κοινωνήσουμε μόνο τό Πάσχα.

Λοιπόν, παιδιά, συχνά νά κοινωνοῦμε, γιά νά παίρνουμε τόν καρπὸν τῆς ζωῆς, νά παίρνουμε τό φάρμακον τῆς ἀθανασίας, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος,²⁷ αὐτό πού θά μᾶς κάνει ἀθάνατους, γιατί ὁ Χριστός θά μᾶς ἀναστήσει τὴν ἐσχάτη ἡμέρα.

Ἀλλά πῶς πρέπει νά κοινωνοῦμε;

Θά πρέπει νά προσέχουμε τίς ἁμαρτίες. Δέν πρέπει νά κάνουμε ἁμαρτίες. Ἕνας πού ἀγαπάει τόν Χριστό, δέν ἁμαρτάνει. Ἀκοῦστε αὐτό πού σᾶς εἶπα: ἕνας πού ἀγαπάει τόν Χριστό, δέν ἁμαρτάνει! Τό σκεφθήκατε ποτέ ἔτσι; Γιατί νά αἰσθανόμαστε ἀπὸ πάνω μας τόν φόβο τοῦ Θεοῦ μόνο, καί ὄχι καί τὴν προσβολή τῆς ἀγάπης Του;

Πάρτε δύο ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀγάπη ἀνάμεσά τους. Τί εἶναι ἐκεῖνο πού θά τοὺς ἐμπόδιζε νά προσβάλλουν ὁ ἕνας τόν ἄλλον; Μήπως ὁ φόβος τοῦ ἐνός γιὰ τόν ἄλλον; Ὁχι. Ἀλλά τί; Ἡ ἀγάπη ἐμποδίζει. Ἄν ἀγαπᾶμε τόν Θεό, δέν θά κάνουμε ἁμαρτίες.

Εἶναι μιά καινούργια διάσταση αὐτῇ πού σᾶς λέω

26. «Ὡστε ὁσάκις ἂν προσίης μετὰ καθαροῦ συνειδότητος, πάσχα ἐπιτελεῖς, οὐχ ὅταν νηστεύῃς, ἀλλ' ὅταν τῆς θυσίας ἐκείνης μετέχῃς.» (Κατὰ Ἰουδαίων, PG 48, 867)

27. «Οἱ κατ' ἄνδρα κοινῇ πάντες ἐν χάριτι ἐξ ὀνόματος συνέρχεσθε ἐν μιᾷ πίστει καὶ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ ... ἕνα ἄρτον κλώντες, ὅς ἐστιν φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ διὰ παντός.» (ΕΠΕ 119, 4, 90).

τώρα· ἂν τή σκεφθεῖτε μπορεῖ νά ἐκπλαγεῖτε. Ἐγώ, ἂν τήν ἄκουγα στή θέση πού κάθεστε, θά τήν θεωροῦσα ἀποκάλυψη! Γιατί τί εἶναι ἡ ἀποκάλυψη; Κάθε καινούργιο πράγμα πού δέν τό εἴχαμε σκεφθεῖ, εἶναι μιά ἀποκάλυψη.

Ἔτσι, ὅταν σκεφθῶ ὅτι δέν πρέπει νά παύσω νά ἀγαπῶ τόν Χριστό, ἡ ἀγάπη μου θά μ' ἐμποδίσει νά κάνω κάποια ἁμαρτία. Ὅταν ἔχω αὐτή τήν ἀγάπη καί δέν ἁμαρτάνω, ὅταν ἔχω καί τήν πίστη ὅτι ὁ Χριστός εἶναι Θεάνθρωπος, καί Αὐτός εἶναι τό κριτήριο κάθε πράξεώς μου, ὅταν ἐκκλησιάζομαι καί προσεύχομαι καί προσέχω, τότε μπορῶ νά κοινωνῶ πολύ συχνά.²⁸

Δέν σᾶς ἀναφέρω βέβαια τεχνικά στοιχεῖα ἐδῶ, γιατί αὐτά διαφοροποιοῦνται στόν κάθε ἄνθρωπο, ἀνάλογα μέ τίς διαφορετικές καί ποικίλες συνθήκες καί περιπτώσεις. Ἐνα μόνο σᾶς ξαναλέω· αὐτό πού λέει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης: ἐκεῖνος πού ἀγαπάει τόν Χριστό δέν ἀφήνει σαράντα ἡμέρες νά περάσουν χωρίς νά κοινωνήσῃ!

Καί νά φανταστεῖτε ὅτι ἔζησε σέ μιά ἐποχή πολύ δύσκολη. Δέν θέλω νά ἀναφερθῶ στά διακόσια τόσα χρόνια πίσω, ἀλλά σᾶς λέω μόνο τοῦτο· ὅτι ἂν πᾶμε

28. Ἐπ' αὐτοῦ λέει ὁ μέγας Βασίλειος: «Καί τὸ κοινωνεῖν δὴ καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ καλὸν καὶ ἐπωφελές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλὰ χρόνους; Ἡμεῖς μέντοι γε τέταρτον καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ Τετράδι καὶ ἐν τῇ Παρασκευῇ καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη Ἁγίου τινός.» (Ἐπιστολή 93, PG 32, 484BC)

στήν εποχή εκείνη, τότε θά δικαιολογούσαμε τό πόσο άρραία κοινωνοῦσαν οἱ ἄνθρωποι καί γιατί καί τό πῶς. Ἔτσι, ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου *Περί συνεχοῦς θείας Μεταλήψεως* ἀναγκάζεται νά πεῖ ὅτι ἐκεῖνος πού ἀγαπάει τόν Ἰησοῦ Χριστό, δέν ἀφήνει σαράντα ἡμέρες νά περάσουν χωρίς νά κοινωνήσῃ!... Ἄν ζοῦσε σέ μιᾷ ἄλλῃ εποχή, θά μποροῦσε νά πεῖ ὅτι ἐκεῖνος πού ἀγαπάει τόν Ἰησοῦ Χριστό, δέν ἀφήνει μία ἐβδομάδα νά περάσῃ χωρίς νά κοινωνήσῃ!... Ἀλλά θά πρέπει ὅμως νά ἔχει ἀνά πᾶσα στιγμή τίς προϋποθέσεις· καί τότε βεβαίως μπορεῖ νά κοινωνεῖ.²⁹

Τό σπουδαῖο ὅμως εἶναι ὅτι τό δένδρο τῆς ζωῆς τό ξαναβρίσκουμε πάλι στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ! Μά ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ἐδῶ στή γῇ εἶναι ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία, καί τό δένδρο τῆς ζωῆς εἶναι τό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἀλλά καί ἐκεῖ; Ναι, ὑπάρχει καί ἐκεῖ!

Ἀκοῦστε τί λέει τό βιβλίό τῆς *Ἀποκαλύψεως*: «*὘ν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς –πού εἶναι ἡ πόλη ἡ καινούργια, ἡ νέα Ἰερουσαλήμ, ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία– καί τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καί ἐκεῖθεν ξύλον ζωῆς*»,

29. Τό περί συνεχοῦς θείας Μεταλήψεως θέμα ἦταν ἀπό τά πιό ζωτικά τοῦ κινήματος τῶν Κολλυβάδων Πατέρων (Νεόφυτος ὁ Κανσοκαλυβίτης, Μακάριος Νοταρᾶς, Νικόδημος ὁ Ἁγορείτης καί Ἀθανάσιος ὁ Πάριος). Κατά τόν 18ο αἰῶνα οἱ περισσότεροι πιστοί κοινωνοῦσαν μόνο μία φορά τόν χρόνο, ἐνῶ οἱ μοναχοί τοῦ Ἁγίου Ὅρους μία φορά στίς 40 ἡμέρες. Οἱ Κολλυβάδες ἐπeshήμαναν ὅτι αὐτή ἡ πρακτική ἀπομάκρυνε τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Παράδοση. Ἔτσι, ἦταν προετοιμασμένοι ἀκόμη καί γιά συγκρούσεις μέ τήν ἐκκλησιαστική ἱεραρχία, γιά νά συμβάλουν στήν ἐπιστροφή τῆς πατερικῆς καί ἀρχαίας πρακτικῆς τῆς συνεχοῦς Μεταλήψεως.

δένδρο ζωῆς, «*ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀποδιδούν τὸν καρπὸν αὐτοῦ*»³⁰.

Καί ποιό εἶναι αὐτό τό δένδρο τῆς ζωῆς;

Οἱ ἐρμηνευτές λένε: ὁ Ἰησοῦς Χριστός!³¹ Ἐκεῖ θά εἶναι ἡ αἰώνια θεωρία τοῦ προσώπου Του! Θά βλέπουν τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνοι πού Τόν δοκίμαζαν στό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καί Τόν ἔτρωγαν καί Τόν ἔπιναν ἐδῶ στήν παρούσα ζωή. Ἐκεῖ θά βλέπουν διαρκῶς τό ἔνδοξο πρόσωπό Του στό διηνεκές, σέ μιᾷ αἰώνια θεωρία!³²

Ὁ καθένας καί ἡ καθεμίᾳ πού νιώθει ἔτσι τά πράγματα, ἀρχίζει νά συγκλονίζεται καί νά λέει: τό δένδρο τῆς ζωῆς λοιπόν εἶναι προσσιτό πιά· δέν ἔχω παρά ν' ἀρχίσω νά τό δοκιμάζω!

Κυριακή, 5 Φεβρουαρίου 1984

30. Ἀποκ. 22, 2.

31. «*Ξύλον ζωῆς τροπικῶς ὀνομασμένους, κατὰ μετοχήν καί μίμησιν τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου Χριστοῦ*» (Ἀνδρέας Καισαρείας, PG 106, 411BC), «*Ξύλον ζωῆς ὁ Κύριος κατὰ τὸ γεγραμμένον τῷ παροισμασθῇ περὶ τῆς σοφίας· ξύλον φησὶ ζωῆς ἔστι πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς. Χριστὸν δὲ Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν ὁ σοφὸς ἡμῶν παρέδωκε Παῦλος*» (Οἰκουμένιος, H.C.Hoskier, 248).

32. Βλ. Ἀποκ. 22, 4-5.